

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

הטבעת דמויות על כריכת ספר בתלת מימד

רקומה אסורה, אלא שאם אינו פרצוף שלם מותר.

מאידך דעת תוספות במסכת יומא שאין איסור עשיית צורות אדם בצביעה בלבד, שכתב (דף נד.ה"ה כרובים): 'נשאלתי על אותם שמציירים במחזורים וכו' מיהו אין כאן איסור וכו' בציורים שהם מיני צבעים בעלמא ואין בהם ממשות כלל, דלא אסר אלא פרצוף גמור חקוק בששר, אבל במיני צבעים מותר'. וכדבריהם פסק השולחן ערוך (יורה דעה סימן קמ"א סעיף ד), וזה לשונו: וכן צורת אדם לבדו כל אלו אסור לעשות אפילו הם לבנו, במה דברים אמורים, בכולט, אבל בשוקעת, כאותם שאורגים בבגד ושמציירים בכותל בסמנין, מותר לעשותם. לפי זה, רק צורה שיש לה שלושה ממדים אסורה, אבל ציור, שלא ניתן לממש בו את צורת הפרצוף מותר, [והאריכו בענין הרבה מן הפוסקים להחיר לצייר אדם או לצלם, ראה בשו"ת צפנת פענח סימן נו, דברי מלכאל ח"ג סימן נח, ועוד].

הטבעת צורה בולטת

עוד פסק בשולחן ערוך (שם ס"ה על פי הרמב"ם הלכות ע"ז פ"ג ה"א): טבעת שיש עליה חותם שהוא צורת אדם, אם הייתה הצורה בולטת, אסור להניחה ומותר לחתום בה, ואם הייתה הצורה שוקעת מותר להניחה ואסור לחתום בה, מפני שהנחתה תעשה בו הצורה בולטת. ומקור הדברים במסכת ראש השנה (שם) ובמסכת עבודה זרה (שם): טבעת שחותמה בולט אסור להניחה ומותר לחתום בה, חותמה שוקעת מותר להניחה ואסור לחתום בה. ופירש רש"י 'חותמה שוקעת', אסור לחתום, דכשהוא חותם הוי חותמה בולט. ומבואר שכל המוטבע, אסור לחתום בו.

וכן מצינו בהטבעת פני אדם על מטבע שהדבר אסור: במסכת בבא קמא (דף זז:): תנו רבנן איזהו מטבע של ירושלים, דוד ושלמה מצד אחד, וירושלים עיר הקודש מצד אחר. ואיזהו מטבע של אברהם אבינו, זקן וזקינה מצד אחד, ובחור ובתולה מצד אחר. וכתב בתוספות (ד"ה מטבע) וז"ל: בבראשית רבה דריש ואגדלה שמך שיצא לו מוניטין¹, בעולם, ומהו מוניטין² זקן וזקינה מכאן בחור ובחורה מכאן, ונראה, לא שהיה בו צורת זקן וזקינה מכאן בחור ובחורה מכאן, דאסור לעשות צורת אדם, אלא כך היה כתוב מצד אחד זקן וזקינה ומצד אחר בחור ובתולה. וכן פירש בקונטרס גבי דוד ושלמה וירושלים עיר הקודש שכן היה כתוב במטבע. עכ"ל. ומבואר דאסור לעשות צורת אדם על מטבע.

ומכל זה נראה לכאורה בנידון דידן, שיש לאסור להטביע דמויות אדם בולטות על ספרים על ידי גלופת ברזל שהדמות בהן שוקעת, אמנם להלכה יש כמה צדדים להקל אף בהטבעת פרצוף בולט:

יהודי שעוסק לפרנסתו בהדפסת ספרים והפצתם מבקש לדעת האם מותר להטביע דמויות של אנשים על גבי כריכות ספרים בהטבעת 'תלת מימד', כשההטבעה נעשית על ידי גלופת ברזל, שבגלופה הפנים שוקעות, כך שעל ידי ההטבעה על גבי כריכת הספר מובלטות הפנים, עד שנראית דמות פנים בולטות על גבי הספר, והוא שואל האם יש בכך איסור עשיית צורת אדם:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מקור איסור עשיית צורת האדם הוא בגמרא (עבודה זרה מג: ראש השנה כד: שדרשו מהכתוב בתורה (שמות כ יט) 'לא תַעֲשֶׂן אֹתִי' - 'לא תעשוני אותי' כלומר, שלא לעשות דמות אדם. עוד אמרו שם בגמרא 'כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם', ומכאן שאסור לעשות צורת אדם. ובזוהר הקדוש (פרשת יתרו פז). דרשו לאיסור זה מהפסוק: 'לא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה: הָא אַתְמָר, ואמר רבי יוסי כל פרצופין שרי בר מפרצופא אדם דהא האי פרצופא שליט בכולא.

איסור זה נפסק להלכה בשולחן ערוך (י"ד סימן קמא סעיפים ד-ז), כמו כן, אסור אף להשהות בביתו צורות אלו משום חשד גם כאשר אין איסור בעשייתם, וכגון כאשר גוי עשאה.

טעם האיסור

הראשונים כתבו שני טעמים לאיסור זה: א. שלא יבואו בני אדם לטעות ולהיכשל בהם ולעבדם (רמב"ם עבודה זרה פרק ג ה"ג, חינוך מצווה לט. סמ"ג כ"ב). ב. שאין זה כבודו של מקום, שיעשו צורה בדמות אדם שנברא בצלם אלקים. (ריטב"א עבודה זרה מג. מהר"ם שיק על מנין המצוות. פנים יפות שמות שם). ועל פי הטעם הראשון שיבואו לטעות בו, כתב המהר"ר"ט (י"ד סימן ל"ה) שאין איסור אלא בעשיית צורה מכובדת הראויה לעובדה, אבל צורה שאינה מכובדת העשויה למשחק ושעשוע כבובה וכדומה אין איסור, שהרי אף אדם לא יבוא לטעות לעובדו, (וראה כעין זה בפתיח תשובה שם סק"ט בשם תפארת למשה).

אך דעת הרבה ראשונים שיש איסור גם בצורה שאינה מכובדת (רא"ה וריטב"א שם, מאירי שם מב, טור שם בשם הרשב"א). והוסיף בשו"ת זקן אהרן (לר"א וולקין ח"ב י"ד סימן מ"ז) שלפי הטעם השני שהוא משום פגיעה בכבוד המקום, כל שכן שיש איסור בצורה שאינה מכובדת.

צורת אדם שאינה בולטת

והנה כתב התוספות (שם סוף ד"ה לא תעשון): 'וכן הלכה, דפרצוף אדם אסור לחתום ואסור לעשות, ומיהו אותם צורות אדם שצובעים בסדינים בצבעים וכן ברקמה - מותרין, כיון שאין להם פרצוף שלם אלא חצי פרצוף, מבואר מדבריהם שגם צורת אדם צבועה או

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

מנין הטבילות בטבילת כלים

האם יש עניין כשטובלים כלי חדש להטבילו שלוש פעמים:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

די להטביל את הכלי פעם אחת.¹

יחוד באוטובוס ציבורי

יהודי שנוסע באוטובוס ציבורי בשעת לילה מאוחרת, ועמו עוד מספר נוסעים בודדים, לאחר כמה תחנות ירדו הנוסעים, ונישאר לבדו באוטובוס עם נהג חילוני ואישה נוספת, כשהאוטובוס ממשיך בנסיעתו בכבישים שיש בהם משום איסור יחוד (בכבישים שקטים): השאלה היא, האם עליו לרדת מן האוטובוס מיד, אף על פי שגורם בכך שהאישה תישאר לבדה עם הנהג ותעבור על איסור יחוד דאורייתא. או שמא

1. אור זרוע (סימן רס"ט) בשם הרשב"ם דבטבילת פעם אחת במים סגי, והובא בתנחומים אשר"י (עבודה זרה פרק ה סימן לה). אף על פי שיש שנהגו להטביל שלוש פעמים, לא מצאנו לזה מקור קדום, אלא יש פוסקים מאוחרים שסמכו זאת למה שמצאנו גבי טבילת אדם.
2. שו"ת שב יעקב (סי' יט), וראה שו"ע אורח"ח סימן רנד ס"ו.
3. המשנה ברורה (סימן ט סק"ז) כתב בשם האליה רבה שבאיסורים דרבנן אומרים לאדם חטא כדי שיזכר חברך, ועיי"ש במשנ"ב דיש אופנים שצריך להקל כא"ר. ובקובץ ווי העמודים (חברת וחד לכבני סי' ד) הובא תשובת הגר"י זיכרנשטיין שמותר לרדת מהאוטובוס ממה נפשך, שאם נאמר שיש חשש יחוד באוטובוס, אם כן גם אם ישאר [א-נהג פרוץ] יש בכך איסור, כי י"א שאסור ההתייחד אחד כשר

עליו להישאר באוטובוס כדי להציל את האשה מאיסור יחוד דאורייתא, ועל אף שבמצב זה הוא נכנס למחלוקת הפוסקים אם בשני אנשים אחד כשר ואחד פרוץ מותר הדבר, או שיש בזה איסור יחוד דרבנן.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

אדם הרואה אנשים העלולים לעבור על איסור יחוד, מצוה שיישאר עמם כדי להצילם מהאיסור, ובתנאי שהוא לא יעבור על ידי כך איסור, ואפילו איסור קל². במקרה זה, אם היכולת בעדי ליידיע את האישה שתרם מה טוב, אמנם אם יודע שלא תרם או שאמר לה ואינה רוצה לרדת, יש להסתפק בזה מה ראוי יותר שירד בעצמו כדי שהוא לא יעבור על איסור יחוד דרבנן, או שיישאר איתם כדי שהאישה לא תעבור על איסור יחוד. ואם יש באוטובוס מצלמה הרי זה עוד סניף להקל.³

לעבור לגן אחר לאחר שהתחיל ביום הראשון

הורים סיכמו בעל פה עם גן פרטי לשנת הלימודים הבאה לשלוח שם ילד, כאשר בעל פה סיכמו על שעות בין 7:45 - 15:45 על סך 1150 לחדש. א. למעשה ביום הלימודים

הראשון הודיעו שהשעות: 8:00 - 15:30 לאחר ויכוח הסכימו 7:45 - 15:30 ועל הרבע שעה הנוספת הם מוכנים לשמור אבל לא בתנאים הרגילים של הגן (צריכים לשמור למטה או שהבעל ישמור במקומה). ב. הוסיפו עוד 50 ₪ חודשי על התשלום המסוכסם, עבור כיסוי ביטוח. לאור זאת חיפשו ומצאו הורים גן אחר. השאלה אם אחרי שהילד השתתף ביום הראשון של הלימודים, האם הם יכולים להתחרט. ויש ויכוח האם צריך לשלם על החודש הראשון. והוא מחמד נתון, שכל ההסכמים היו בעל פה, ובין הנשים בלבד ללא התערבות של הבעלים.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

לגבי כך שהסיכום היה בין הנשים, הדבר מחייב את הבעל כדן אישה הנושאת ונותנת בתוך הבית. אמנם במקרה רגיל שעוברים גן לאחר שהתחילו בגן אחד, ההלכה היא שצריכים לשלם את כל החודש כדן בעל הבית שחוזר לאחר שהפועל התחיל במלאכה¹, אמנם צריך לברר מקרה זה לגופו, האם הילד נשאר באותו יום לאחר שכבר התרצע על הסיכום החדש, או שהילד נתייב לגן ורק לאחר מכן נודע להוריו על השינויים בסיכומים, כי אז אין היום התחייבות מחייב.

1. ואינו נחשב כעבור איסור קל להציל חברו מאיסור. ובמבואי מודכ"י (סי' סק"ז) כתב שבראה שמצווה עליו להישאר, אך לא חובה, [הסתפק אם צריך להודיע להם באופן שידע שלא ירדו, או שיש לומר בזה מוטב יהיו שונים], עיי"ש עוד פרטים בדין זה, ועוד צדדים להקל.
2. סימן של ס"ו, ובפועל משלם לו רק כפועל בטל, אמנם בגן לידים שהגנת ממילא עובדת, צריך לשלם תשלום מלא כמבואר בסימן שלה ס"א ברמ"א דדיבור לאחד דבור למאה.

ואחד פרוץ עם אשה, ואף שהוא איסור קל יותר מאם ישאר הנהג רק עם האשה, מכל מקום אין אומרים לאדם חטא חטא קל כדי להציל חברו מחטא חמור, ואם נסמך על הסוכרים שאין חשש יחוד באוטובוס [משום שהנהג סרוד בעבודתו, או שאר היתרים], ודאי יכול לרדת, שהרי לא יעבור איסור יחוד הנהג עם האשה, ובקובץ תנחומים ההוראה (חרי"א ע"ה צ"ח) הביא בשם הגר"ש זולמן שצליח להישאר באוטובוס, כי יש לתפוס לעיקר את הדעה שבכשר ופרוץ עם אשה אין איסור יחוד,

דמות אדם שאינה שלמה

א. כתבו התוספות (עבודה זרה שם ד"ה שאני) שלא אסרו פרצוף אדם בולט אלא אם הוא דמות שלמה, כל הגוף עם ידים ורגלים, ולא אם הוא דמות פנים לבד. וכ"כ במדרכי בשם ה"ר פרץ שכשאינו בו צורת כל גופו של אדם אין אסור אלא צורת דרקון בלבד. וכן הוא בטור. וכ"כ הגהות מיימוניות בשם הטור. אמנם בסמ"ג (לאוין כב) נוטה לאיסור אף בצורת אדם לבדו. וכן פסק המחבר בשולחן ערוך שם (ס"ו): יש מי שאומר שלא אסרו בצורת אדם ודרקון אלא דוקא בצורה שלמה בכל איבריה, אבל צורת ראש או גוף בלא ראש, אין בה שום איסור לא במוצאו ולא בעושה, וכתב ע"ז רמ"א שכן נוהגין. ומבואר דלהלכה שרי כל שאין בדמותו כי אם פרצוף ראש.

אמנם בפתחי תשובה (ס"ק יא) הביא בשם השל"ה הקדוש דכשר הדבר שלא לנהוג כן. וכן משמע בט"ז (סקט"ו) שהביא מה שכתב בפרישה בשם מהרש"ל דבסמ"ג נוטה לאיסור אפילו בפרצוף אדם לבד, משמע שנוקט שראוי להחמיר בזה. אך להלכה שרי, כמבואר בשו"ע וגם ברמ"א. וכן העלה רבי חיים פלאגי בשו"ת לב חיים (ח"ב סימן קע"א), שהעיקר כדברי השלחן ערוך שפרצוף אדם בלי גוף מותר אף בעשייה.

כשאין חשש שיבואו לטעות בהם

ב. בשו"ת מהרי"ט (יו"ד סימן ל"ה) כתב וז"ל: ומה שפסק הרמב"ם שאסור לעשות צורת אדם בולטת לנו, זהו בדבר קבוע, שמא יטעו לומר שיש בו ממש, מה שאין כן צורות העשויות לפי שעה כגון להתלמד בהן או לשחק בהן מותר, שאין לחוש לשמא יבואו לטעות בהן. ולפי דרכנו למדנו שאותם פרצופים שעושים לתינוקות לשחק בהן, הואיל ואינם עשויים דרך קבע כאנדרטי, מותר לעשותם וכל שכן לקיימם ע"כ. ונראה לכאורה דהטבעה על הספרים אינה דרך קבע, דאע"פ שההטבעה נשארת שם, מ"מ לא דמי לאנדרטי שהוא עומד קבוע, כי בספרים על ידי שמשתמש בהם בכל עת הרי הם נשחקים וכלים ונפסדים.

אמנם אפשר שכונת מהרי"ט במה שכתב שבדבר קבוע אסור, היינו שהדמות היא קבועה, ואינה סתם בובת ילדים שאין כל משמעות לפניהם שיש לה, ובאופן שיש דמות אדם מפורסם דמי לקבוע, מכל מקום יש לדון בזה ולומר שכיון שאינו דבר קבוע כמו אנדרטי, אין בזה איסור.

בזמן הזה שאין חשד

ג. לפי מה שכתב בחכמת אדם (כפ"ה ס"ו) וז"ל: ונראה לי דצורת אדם בזמן הזה מותר להשהותו, דכיון דאינו אלא משום חשד וידוע דבזמן הזה אין עובדין לצורת אדם ואותו שנעבד עושיין אותו משונה וכן מתלמידי הנעבדים יש בכל אחד מהן סימן ואלו ודאי אסור להשהותו אבל שאר צורת אדם, ומכל שכן אם סימא עינו וכיוצא בו מותר דאין בו משום חשד. עכ"ל. ודבריו אמורים לגבי בובות אדם וכדומה, אמנם לגבי הטבעת דמות פנים, הלא בזמן הזה אין עובדים לצורות אלו כלל, אולם שזהו היתר רק להשהותו, ולא להתיר את העשייה עצמה.

צורה שאינה שלמה

ד. מאחר שבהטבעת הדמויות אין בהם אפילו צורת פנים שלמה, אלא רק הטבעה של תווי הפנים, ואינו דומה אפילו לבובות אדם שיש להם ראש שלם, ועל כן בהטבעות לא שייך אפילו להצריך לסמא עין אחת וכיו"ב, כיון שאין זה פנים ממש. וכן משמע בש"ך (שם סק"ה) שכתב: ונראה דכל צורות דאסרינן אינם אסורים אלא בצורה שלמה ממש כגון צורת אדם בשתי עיניו וחוטם שלם וכל הגוף וכיוצא בו, אבל לא חצי

הציור כדרך קצת המציירים צד אחד של הצורה וזה אינו אסור. עכ"ל. אלא שבטעם זה יש לעיין, דאם כן מדוע אסור להטביע פני אדם על מטבע, הלא גם במטבע אינו אלא צורת צד אחד ולא ראש שלם, ומזה משמע לכאורה שכל שמטביע צורת החזית של פני האדם אסור. ועיין בזה.

צורות שאינן מכובדות

ה. הטור כתב בשם הרמב"ן: ומסתברא שלא אסרו בשאר צורות אלא על הטבעות וכיוצא בהן שהן מכובדין, אבל על המבוזין מותר לצור שאר צורות בין שוקע בין בולט, דליכא למיחש בהו לחשדא, והא דקתני אסור לחתום בה על המכובדים קאמר כגון שיראים וטבעות, אבל על המבוזין שרי. והביא כן גם בשם הרשב"א שכתב דמות שמשיין שאסור לעשותן אין חילוק בין מכובדין למבוזין, דלא שייך לחלק בין מכובדין למבוזין אלא בהנך דאיכא משום חשד אליל, מכובדים איכא למיחש לאליל ולא במבוזין, אבל בהנך דאיסורא דידהו משום לא תעשון אתי אין חילוק בהן. והנה לפי דברים אלו דמות אדם אסור לעשות אפילו במבוזין. אך בפתחי תשובה יורה דעה (ס"ק ט) ציין בשם ספר תפארת למשה ע"ד המחבר דאסור לחתום בחותם שיש בה צורת אדם, דדוקא על המכובדים כגון שיראים וטבעות, וכתב דאגרת בכלל מבוזים הוא, ולכן נוהגים היתר לחתום בחותם שקוע על אגרת אף בצורת אדם שלם. ומבואר שהבין להקל במבוזים אפילו בצורת אדם, והגם שברמב"ן וברשב"א לא משמע כדבריו, מ"מ להלכה יש צד להקל כדבריו באגרות אפילו בצורת אדם, ד"ל כיון שהם מבוזים, א"כ אפילו לא תעשון אתי אין בזה, ומעתה יש לדון בהטבעה על ספרים, דהגם שהספרים הם מכובדים, עכ"ל משתמשים בהם הרבה ואין ההטבעה שעליה נשארת כך בידיהם כל העת, ולא דמי לטבעות החותם נשאר ונשמר כך כל הזמן, וממילא אפשר שיש להם דין דמבוזים לענין זה.

אמנם עיין עוד בפתחי תשובה שם (ס"ק) דמשמע שהבין ג"כ שדברי הרמב"ן והרשב"א אינם אמורים בצורת אדם, ובצורת אדם הם סוברים שאין חילוק בין מכובדים למבוזים, והביא מה שכתב בשאלת יעב"ץ (ח"א סימן ק"ע) על מעשה שהיה באמשטרדם בעת שנתקבל הרב מהר"ר אלעזר ז"ל לאב"ד שם, עמד איש אחד והוציא מוניטין שלו בעולם דהיינו שהדפיס מטבע כסף בדמות צורתו והיה תבנית ראש עד החזה עם פרצוף פנים שלם בולט. והאריך לבאר שזה איסור גמור מוחלט ויש בזה איסור כפול הא' לא תעשה של תורה לא תעשון אתי, וגם משום חשדא דאסור אפילו באחרים עשו לו, וטעמא דרבים לא שייך הכא, דמטבע מיבדד בעלמא ומצנעי ליה. ואף דהרא"ש כתב שראש בלא גוף אין איסור לא בעושה ולא במוצא, כוונתו על ראש שלם אטום בלי צורת פנים ניכרת כה"ג ודאי לא סגי בלא גוף, אבל ראש וגוף בהדדי בדמות אדם שלם אף על פי שאין הצורה ניכרת בתבנית הפרצוף אלא כגולם, אע"כ נראה הגוף אדם בקומה וזקופה ואסור. אכן פרצוף פנים דאדם גרידא פשיטא דאסור, ואף דיש סוברים דמטבעות מבוזים הם קשה לסמוך ע"ז להקל, דהרי עינינו רואות דמכובדים הם. ועוד שדעת הרשב"א דאין חילוק בין מכובדין למבוזין בצורת אדם והסכימו לדבריו, עיי"ש שהאריך בזה.

להלכה:

הבאנו כמה צדדים להקל בדבר וכדי ללמד זכות על העושים כן, ברם המחמיר בכל זה תבא עליו ברכה, כמו שכתב הש"ך (שם סק"ב) אחר שהביא דעת הסמ"ג שפסק דאפילו באדם אין חילוק ולעולם אסור, וסיים שם דהמחמיר בכל זה תבא עליו ברכה.

תגובות והערות

תגובות והערות שהתקבלו במערכת

השתדלות להשיגו מידי שבוע, [למרות שבועי ביתר הוא אינו מאוד מצוי], רק אעיר הארה לחיבת הקדוש על המאמר של הגאון רמ"מ פומרנץ שליט"א בענין הוצאות שבת כי העיקר לכוון לשם שמים, יש לציין את מה שכתב הבית הלוי בפרשת תרומה (ד"ה ובוה): באכילה של שבת גם אם האדם מכין בו לתענוג, ג"כ למצוה יחשב, דבשבת כתיב "וקראת לשבת עונג", דמצוה להתענג בשבת, וא"כ כוונתו הוא למצוה. משא"כ ביו"ט לא כתיב בו בשום מקום עונג וכתוב בו רק כבוד ושמחה, ומשו"ה אם מכין לתענוג, הא אין כוונתו למצוה. וע"כ צריך להיזהר באכילה לכוין בו לשם מצוה שמתענג בו בשביל כבוד יו"ט, עכ"ל. גם לענין הוצאות שבת בדברים שאינם של מאכל יעוין בשש"כ (פמ"ב ציון נט) כ' דיל"ע מהו הגדר של הוצאות שבת, האם הוא רק במאכל ובמשתה או גם במלושים, מפות שולחן וכדו'. וציין לשו"ת רבבות אפרים ח"א קפ"א.

בברכת כהן וכל טוב
יוסף חיים הכהן

השבוע הגיע אל היכל הכולל שלנו, הגליון המופלא והמושקע, ובהשתוקקות עברנו על מאמרי המחכמים בשלל מקצועות תורתנו הקדו'.

ברצוני להעיר, במאמרו של רש"ב רזנבוים שליט"א בעלון פרשת כי תצא, בענין בריה שנפלה לקדירה, ונתערבה הקדירה, שמצדד שנתבטלה חד בתרי. צ"ע מנין שכל הקדירות לא נכנסים בכלל התערבות, דכעת אין אנו יודעים היכן הבריה, ולא בטיל בכל הקדירות [דהחשש הוא שמא יאכל הבריה ולא משום נ"ט, ולכן א"צ שכל התערבות תהיה במקום אחד]. ועי' בדרכי תשובה סי' פ"ד ס"ק עג, שכתב כן בשם שו"ת מהר"י הלוי (ח"א סי' קז), באופן דומה לנידון דידן, וכ' בפשיטות דהכל בכלל התערבות ואפ"י באלף לא בטל.

בכל חותמי ברכות, עלו והצליחו בהמשך מפעליכם הכבירים

יהודה ארי' לייב לרר - כולל גבוה להוראה "דרכי

שמחה" (שפרנבוץ')

אשדוד

ישר כוח על הגליון המרתק, כמי שחובב הלכה אני מאוד נהנה ממנו ואני עושה

מהיכלי תורה והוראה מוסדות "באר ישראל" נשגר כוס של ברכה עם ברכת מזל טוב לבבית, קדם מעלת ידידנו ומכובדנו היקרים והנעלים רבני בית ההוראה

הרה"ג ראובן קנופף שליט"א
בעת שהשמחה במעונו בנישואי בנו
החתן המופלג יהודה אריה לייב הי"ו

הרה"ג ישראל אלימלך דזלובסקי שליט"א
להולדת הנכדה

יזכו לראות נחת ושמחה לאורך ימים ושנים טובות
מתוך אושר וכבוד, בריות גופא ונהורא מעליא

הלוח היומי

מתוך הספר: הלוח היומי בהוצאת מכון אור לישרים עוז וחדר

התיקון הגדול: תורה לשמה

סיפר החפץ חיים ז"ל על גלגול שבא לפני רבי חיים מוואלאזין ז"ל: בוויילא היה עשיר אחד שכל יום היה בא אליו עני אחד, והיה מפריע לו מאד. יום אחד החליט להביאו בע"כ לפני הגאון רבי חיים הנ"ל. וכאשר ראה שרוח אחד נדבק בו, שאלו מי הוא הרוח, ענה הרוח שהוא היה מלמד אצל אבי העשיר הזה, ושאלו שוב למה בא בגלגול, ענה הרוח כי פעם רימה העשיר המנוח לנכרי אחד בסכום עשרת אלפים ר"כ, וחתם הוא המלמד על שטר הרמאות ומשום הכי נתגלגל בעני זה כדי שיבוא לעשיר הזה לומר לו שיתן כסכום הנ"ל לנכרי, וזה התיקון. והעשיר בעזרתו התחיל לצעוק אל תכוב הרי שמועתך היתה רעה וע"כ בא בגלגול, ולא על עבירה דקה כזה. השיב הרוח נכונים דברך אמנם הייתי פושע גדול אבל בסוף ימי קבלתי על עצמי ללמוד כל יום ארבע שעות תורה לשמה, וכן עשיתי וכשעליתי לשמים דנוני וקבלו את תשובתי הזה, ונתקן כל פשע מעבדי. אך רמאות הזה נשארה בלא תיקון על כן חזרתי כאן לתקנה. ואמר החפץ חיים ז"ל שזוהי המעשה למד תיקון לעבירות חמורות ללמוד תורה לשמה.

(הובא בספר 'ברוך ה' יום יום תניינא' בשם 'הצדיק ר' שלמה' עמ' לט)

תשל"ו: רבי יחזקאל ב"ר מרדכי זלמן אברמסקי, בעל 'חזון יחזקאל', ועוד. (הר המנוחות - ירושלים)

כ"ה אלול

סדר היום:

כניסת ליל כ"ה באלול: ביום כ"ה באלול תזהר בו לקדשו ביותר, וסמוך לבין השמשות של ליל כ"ה, תעשה טבילה אחת להעביר רוח רעה ושניה לתקן עוון הכעס, ועוד חמשה טבילות לקבל הארת חמש אור דחסי. כי כ"ה אלול הוא יום ראשון דששת ימי בראשית שנברא בו אור החדש. ותזהר כל אותה הלילה ויום מכעס ומדברים בטלים, ולא תתענה בו אלא תאכל בלילה וביום לחם ובשר, ותברך ברכת המזון בכונה, ותאכל בו מיני מתיקה ותרכה בו צדקה. ותדליק שמן למאור באותה הלילה, חמשה נרות כנגד חמש אור דחסי, שנאמר (בראשית א ד) 'וירא אלקים את האור כי טוב'. ואם יודמן אותו יום שמוציאים בו ס"ח, תעלה לס"ח בציבור. וקודם הדלקת הנרות תאמר פסוקים אלו ובקשה זו וכו'.

יום בריאת העולם: היום הוא היום שנברא בו העולם, לדעת רבי אליעזר, שנוקטים כדעתו בחשבון המולדות והתקופות. ואותו יום שנברא בו שמים וארץ היה ששה ימים קודם שנברא האדם, ויום השישי שנברא בו אדם הראשון היה ראש השנה.

סדר הלימוד ביום זה: כ"ה אלול נברא העולם, וטוב ללמוד פרשת בראשית עד 'יום אחד', וכן בכל יום, עד שביום ר"ה ילמד את פרשת יום השישי שבו נברא העולם. ויש שכתבו שטוב שהש"ץ יקרא בקול אחרי גמר התפילה את פרשת אותו יום מתוך המקרא.

ימי עולם:

תקמ"ו: רבי יחיאל מיכל ב"ר יצחק מדרוהוביץ - המגיד מזלוטשוב. (יאמפולא - אוקריינע)
תרנ"ג: רבי דוד ב"ר חיים [מצאנא] הלבשרטאם - אב"ד קשאנוב. (קשאנוב - פולין)
תרס"א: רבי אהרן ב"ר יעקב אבוחצירא.

הייתה ידו רועדת ומרטטת

בחרת כבוד ובריאת הרוממות היה מתנהג רבי אהרן אבוחצירא אצל אביו רבינו האביר יעקב זיע"א. לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא היא הדוגמא הבאה ממנה ניתן ללמוד עד היכן היו הדברים אמורים: לרבי אהרן הייתה חזקה להגביה את הכוס לקידוש היום בשבת קודש ולתתה על יד ימינו לא אבינו רבינו האביר יעקב זיע"א. כך היה מחזיק במנהג זה ועושה כן מאז היוותו ילד ועד אחרית ימי אביו הגדול. אך ראו זה פלא: כל פעם שהיה רבי אהרן מגביה את הכוס על יד אביו הייתה ידו רועדת ומרטטת, עד שכמעט נשפך כל היין שבכוס. למרות אלפי הפעמים שעשה כבר, לא למרות היוותו בן יקיר לאביו, היה חרד לקראתו בגודל רגש קודש.

(הובא בספר 'ברוך ה' יום יום' בשם כ"ק אדמו"ר רבי דוד חי אבוחצירא שליט"א מנהריה. ספר 'שמועות טובות' בהכנה לדפוס)

תרצ"ו: רבי אלתר אברהם בצלאל נתן נטע בידרמן מסוסנוביץ ב"ר אלעזר מנחם מנדל מעלעוב. (הר הזיתים - ירושלים)
תש"ד: רבי יצחק ב"ר משה עסנער - אב"ד ראסלאוויץ, בעל 'שתי ידות'.
תשס"ח: רבי בנימין יהושע ב"ר ברוך זילבר - בעל 'אז נדברו', מקור הלכה, 'ברית עולם', ועוד. (הר הזיתים - ירושלים)

כ"א אלול

ימי עולם:

תפ"א: רבי שמואל יאס מקראקא ב"ר מנדל - מגדולי חכמי פראג. תקכ"ד: רבי יהונתן ב"ר נתן נטע אייבשיץ - בעל 'ערוות דבש', 'כרתי ופלתי', 'אורים ותומים', ועוד. (האמבורג - דייטשלאנד)
ה"ם, ועוד. (אומיר)
תר"י: רבי דוב בעריש פלאם מאלעסק ב"ר שלמה מלוצקער. (אלעסק)
תרמ"ה: רבי חי ב"ר יעקב מיימון - מקובל ודיין בסריפולי, בעל 'באר לחי'.
תשל"ב: רבי ניסים כדורי חזן - בעל המעשה ניסים.

כ"ב אלול

ימי עולם:

קפ"ז: רבי יעקב ב"ר משה סג"ל ממגנצא - המהרי"ל. (ווארמס - דייטשלאנד)
תקכ"א: רבי שלמה ב"ר בנימין וולף בוכנר - אב"ד פינטשוב, בעל 'בית שלמה', 'קהל שלמה', ועוד.
תקמ"ב: רבי אלחנן ב"ר שמואל זאנוויל אשכנזי - בעל 'סדרי טהרה'. (דאנציג - פולין)
תקנ"ה: רבי מנחם מאניש הלוי - מו"ץ מעזריטש, תלמיד הבעש"ט. (מעזיבו - אוקריינע)
תרס"א: רבי פנחס רבינוביץ מקינצק ב"ר נתן דוד משדלובצא. (שדלובצא)
תרס"ג: רבי מרדכי דוב ב"ר משולם זושא יצחק טווערסקי - אדמו"ר מהארנסטייפל, בעל 'עמק החכמה', 'חיבר לטהרה', ועוד. (הארנסטייפל - אוקריינע)
תרע"ח: רבי אברהם משה וועלטפרייד מרוספשא ב"ר עמנואל - אדמו"ר מפשדבורז. (פשדבורז)
תרפ"א: רבי יוסף חיים ב"ר יהודה הכהן - ראב"ד לעדת המערבים בירושלים, בעל 'מנחת כהן', 'ויככל יוסף'. (הר הזיתים - ירושלים)
תרפ"ט: רבי אליהו ילזו מזוגידה מרוקו ב"ר אברהם - ראב"ד טבריה, בעל 'שו"ת יש מאין' 'דבר תורה', ועוד.
תרצ"ח: רבי אלימלך יעקב יצחק רבינוביץ מסוסנוביץ ב"ר פנחס מקינצק. (קליץ)

כ"ג אלול

ימי עולם:

תקע"ח: רבי ישראל ב"ר לוי יצחק מברדיטשוב - רב בפיקוב וברדיטשוב, בעל 'תורת מהרי"ן', 'תולדות יצחק בן לוי'. (בארדיטשעו - אוקריינע)
תקפ"ה: רבי אורי ב"ר פנחס מסטרליסק - בעל 'אמרי קדוש'. (סאטורליסק - אוקריינע)
תקצ"ט: רבי רחמים אריה אברהם ב"ר עמנואל הכהן ארייאש - בעל 'שפתי רננות'.
תר"ן: רבי יוסף זאב ב"ר דוד הלבשרטאם מקשאנוב. (קשאנוב)
תרנ"ט: רבי יוסף אלטר ב"ר מרדכי - אב"ד מאגרוב, בעל 'גנזי יוסף'.
תש"ג: רבי יצחק מנחם ב"ר שמואל צבי דנציגר - אדמו"ר מאלכסנדר בעל 'עקדת יצחק'.
תש"ג: רבי משה בצלאל ב"ר אברהם מרדכי אלתר הי"ד מגור.
תשמ"א: רבי יעקב יצחק ב"ר שמעון נתן נטע בידערמאן - אדמו"ר מעלעוב. (הר הזיתים - ירושלים)
תשנ"ד: רבי שלמה זלמן ב"ר אהרן הורוביץ מפאטיק - בעל 'בית אהרן'. (הר המנוחות)

כ"ד אלול

ימי עולם:

תקע"ה: רבי יוסף משה ב"ר אלקנה שפירא - המגיד מזלאו"ץ, בעל 'ברית אברהם'. (זלאו"ץ)
תרל"ד: רבי יוסף ב"ר משה באב"ד - אב"ד טרנפול, בעל 'מנחת חינוך'. (טארנאפאל - אוקריינע)
תרל"ו: רבי מנשה ב"ר מטלוב סתהון - רב בצפת ובאלכסנדריה, בעל 'מטה מנשה', 'פרחי שושנים', 'כנסיה לשם שמים', ועוד. (אסכנדרון - סוריה)
תרע"ח: רבי אברהם יוסף ב"ר אריה יהודה לייבוש איגרא - האדמו"ר מזשילין, בעל 'תולדות אברהם יוסף'. (קראקא - פולין)
תרצ"ג: רבי ישראל מאיר ב"ר אריה זאב הכהן - בעל 'החפץ חיים', 'משנה ברורה', ועוד. (ראדין - בעלארוס)

י"ט אלול

סדר היום:

הכנה למועדי חודש תשרי: כל המצוות ועניני ירחא שביעאה, הכל נכלל בלימוד של מסכתות הללו 'ראש השנה, יומא, וסוכה'. ועל כן כל בעל נפש מחויב לגזור מעתותיו הספורות, ולקבוע לימוד מסכתות הללו בימי אלול, שהוא הכנה לירחא שביעאה, הגדול לפי גדלו והקטנו לפי קטנו'.

ימי עולם:

ד' תתקמ"ט: רבי יעקב מאורלייאנש - תלמיד ר"ת.
שנ"ה: רבי שמואל יפה ב"ר יצחק אשכנזי - בעל 'יפה תואר', 'יפה מראה'.
תכ"ו: רבי ברכיה בירך ב"ר יצחק אייזיק שפירא - בעל 'זרע ברך'.
תל"ג: רבי חיים ב"ר ישראל בנבנישתי - בעל 'הכנסת הגדולה', ועוד.
תקפ"ח: רבי משה מאורזיטשוב ב"ר פנחס מאוסטראה. (אורזיטשוב)
תרל"ג: רבי אליעזר יצחק ב"ר הלל פריד - אב"ד ור"מ וולאזין, בעל 'חוט המשולש'.
תרל"ה: רבי משולם שרגא פייוויש ב"ר נפתלי הערץ היילפרין מברעזאן - בעל 'שפת אמת', 'כתב אמת'. (ברעזאן)

תפילה על ידי שיר ושבח מתקבלת

נודע מספד"ק כי על תפילה סתם יש לפעמים קטרוג שאדם זה אינו כדאי ח"ו, אבל אם התפילה ע"י שיר ושבח, אז היא מקובלת בלי קטרוג. לכן צריך המתפלל לומר איזה שירה על איזה דבר, ולשבח שמו ית' באותו דבר, ובמחשבתו יכוין להמשיך הישועה של אותו דבר עבורו, כגון הנוסח שתקנו לנו 'אל מלך רופא נאמן ורחמן אתה, בא"ר רופא חולי עמו ישראל'. הנה בזה הוא משבח אותו ית' ש שדרכו בכך להיות רופא נאמן ורחמן, וא"ל לשום מקטרג להכחיש זה, ומלאך רע בעל כרחו יספר שבחו של הקב"ה ויענה אמן גם על הבקשה הנכללת ומעוטפת בתוך השיר והשבח של ית'ש, שאנו משבחים ומודים לו ית' שדרכו בכך אע"פ שאין אנו כדאים. (שפת אמת' פרשת ואתחנן)

תרמ"ב: רבי זאב נחום ב"ר אהרן בורנשטיין מביאלא - בעל 'אגודת אבוב'.
תרצ"ד: רבי יקותיאל אריה ב"ר גרשון קאמלעוהר - רב ברישא, בעל 'נתיבות התלמוד', 'אהבת הקדמונים'. (הר הזיתים - ירושלים)

כ' אלול

ימי עולם:

ש"ג: רבי יהודה ב"ר יוסף מוסקאטו - אב"ד מנטובה, בעל 'קול יהודה' על הכוזרי, 'נפוצות יהודה'.
תע"ד: רבי שמעון ב"ר יעקב (ריישר) באקופאן - אב"ד רוידיניץ ודיין בפראג, בעל 'סולת למנחה'.
תק"ן: רבי שלום פלוס - ראב"ד טריפולי - תלמיד רבי יעקב חי רקח.
תרל"ד: רבי יצחק רובין מבראד ב"ר אלימלך מסוקולוב. (בראד)
תשכ"ט: רבי יוסף שלמה ב"ר יהודה אריה לייב הכהן כהנמן - הרב מפונבויז. (בני ברק - ארץ ישראל)
תשל"ד: רבי אליהו ב"ר יעקב לופיאן - משגיח ישיבת כנסת חזקיהו, בעל 'לב אליהו'. (הר הזיתים - ירושלים)

זכויות בחודש אלול...

באחת השנים, בתחילת חודש אלול, חלה הגאון רבי אליהו לופיאן זצוק"ל וקיבל חום גבוה מאד. הוא נעדר מן הישיבה בתחילת חודש אלול למשך שבועיים ימים, וחומו הגיע אז כמעט לכדי ארבעים ושתיים מעלות חום... על אף חולשתו לא ויתר על תפילה במניין, וכל אותם ימים התקיים בביתו מנין קבוע לכל שלושת התפילות.

ועל אף חולשתו הגדולה, שכן כמה וכמה פעמים מעד בהליכתו, והיה צורך לאחוז בו שלא יפול, התחזק תמיד וקם ממטתו לתפילה, באמרו: 'כיצד ניתן לוותר על תפילה בחודש אלול? הן הימים הנוראים ממשמשים ובאים, וצריכים אנו לזכויות יתירות בשעה שנגמור לפני כס המשפט של מלך מלכי המלכים. בשל כך צריכים אנו להתגבר על אף שהדבר קשה ביותר'.

(המאורות הגדולים)

תשנ"ד: רבי משה אריה ב"ר ישראל פריינד, גאב"ד העדה החרדית ירושלים - בעל 'עטרת יהושע'. (הר הזיתים - ירושלים)

- 1 שם משמאל (שופטים, תע"ה ד"ה לא תלמד).
- 2 י"א: בתקע"ט, וי"א: שבין י"ד שבת ל"ג תמוז תקע"ט.
- 3 לשון חכמים (לחנן איש חי, ח"ב סי' עח).

- 4 עיין במס' ר"ה (דף ט).
- 5 ברכי יוסף (סי' תקפא סי' ט).
- 6 כ"כ בס' מועד לכל חי (להגות פלאי, סי' יא סק"ג), וכתב

שאר בזה משום טירחא דציבורא, כיון שזה דבר מועט מן המועט ומוזכה את הרבים. וצוין שכתב הר"ן שברצלונו נוהגים מחמת זה לקום באשמורת בסליחות מיום הזה

לשאלות בהלכה:

9917936@gmail.com rav@abiryaakov.com | 8 שולוח 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

יהודי שגר בחוץ לארץ סיפר שבאחת מימי שישי באמצע הכנות מאכלי השבת, נשבר לפתע מכשיר מיקסר והביאו תיכף למעבדה של גויים לחיוקן, וסיכם עימם שיבוא לקחת את המכשיר המתוקן לאחר השבת, וכעת שואל האם עשה שלא כדון:

תשובה: מקור הדין מובא במסכת שבת (דף יז:), בית שמאי אומרים: אין נותנין עורות לעבדן, ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום, ובבבלי בית הלל מתירין עם השמש. עוד שם (בבא קמ"ט:). תנו רבנן אין משלחין אגרת ביד נכרי עור שבתה, אלא אם כן קוצץ לו דמים. בית שמאי אומרים כדי שיעגע לביתו, ובית הלל אומרים כדי שיעגע לבית עורו לחותמו, והלא קוצץ? אמר רב ששת. הני שמואל ואם לא קצי. וכו'.

כתב התוספות (דף יט"ד א') 'דכלים לכובס נמי איירי בקוצץ והא דפרקי והלא קצץ, ב"ה פריך. ע"כ. ומדבריו נראה דמה שהתירו ב"ה בסמוך לחשיכה היינו רק בקצץ בדמים, ולכ"ש בכל גוונא אסור א מטעם עצם גזירת חז"ל של משה עבים עשושה בשביל המשלח א דבסמוך לבה"ש איאז מר"ע שא"כ מבע"ה", וכן' הרמב"ם (אורח חיים, פ"א, הל' א') וז"ל: 'הוא קצצא' (אורח חיים, פ"א, הל' א').

ומאייד הגהות מרדכי כתב (סימן תנ"ד ע"ח ע"ד) דכלים לכובס ועורות לעבדן סתמא היינו קציצה וזהו הטעם מדוע ההשגה אינה מזכירה עניין הקציצה. מכל הנ"ל נראה ביורד דבלא קציצה, או "סתמא השווה לקציצה" אסור (מסתם מ"ע, שגראה כשלוחו ולא משום מעשה עכו"ם דס"ס אינו שכיר יום שכל מלאכתו למעשה חסויים בלבד).

הבית יוסף כתב (סימן רמז ורנב) הדחור פסק כדברי הרמב"ם והתו"ס, ושלא כהג"מ. ובכל גוונא בעניין קצץ בדמים. ואף אינם גורסים את הברייתא שבד' וה' שרי ולכן לעולם אסור בלא קציצה. וכן פסק בשו"ע (סימן רמז ס"א ורנ"ב ס"ב דלא מהראש וה"ן שהתירו בד' וה'). איברא הרמב"א בזין איגרות פסק שבאם צריכים לכך יש לטמון ע"ד הרא"ש וה"ן ובסימן רנ"ב בכיבוד התיר בשו"פ בד' וה' ומשום שאינו דומה לאגרות או משום נזכר טפי או דלשם אינו אומר לו לילך בבשר יום משא"כ בבלים אין קפידא לישראל ידועה.

המגן אברהם כתב (סימן רנ"ב ס"ב ד"ה אם קצץ), דבזמן הזה כלים לכוּס מסתמא היינו קציצה דקצבתן ידוע דאטו בכל פעם יקצוץ עמו, ולכן פשוט ליתנם ע"ש סמוך לחשיכה ועב"י בשם הג"מ עכ"ל.

ואפשר לבאר דברי המג"א בשלושה דרכים, א. דבא לפרש דברי הג"מ, להיות והגוי יודע שישלם לו וכפי הראו"ל שהיה הקיצבה ידועה ואינו צ"ל בפה, ונחשב זה כמוכאב בסמך רמ"ז ס"ב כמי שהתנהגו עמו שיתן לו שכר ולא פירש כמנה יתן לו ולפי"א אף המחבר מודה לזה ורק שהג"מ הבין שהג"מ בא לחלוק אף שאין קצבתו ידועה, ואליבא דאמת כמנה יתן לדרבא. ונחשב מורה אחד דההיא.

ב. דבא לחלוק ע"ד המחבר שפסק כהרמב"ם ועלולם אין צריך קציעה בדמים בפירוש ודי בסתמא היכי שקצבתן ידועה, ולפי"ז נראה שהבין דחלקו האם צריך לומר כפה ממש (ספירות העמוד וכו') והש"ה בעניין ספירת י' קנים מובא בפת"ש ייד"י סימן קצ"ו וכו' ומש"כ המחבר ברמ"ז א"ר שלא פירש כמה י' היינו כפירוש הביה"ל שש, שאמר שיתן כראוי לא ואי שיתפער עמו. וז"ל שסובר דסדיקום דברים שקיבל שכר וזה גמולו ש' שיחשב כקציעה, משא"כ בענייניו שיתן פירוש לכל, ואף לא נחשב כיתרון כלל מה שהקציעה ידועה, ש"ס"ש לא אמר ולא מדיי שהר"ל הבטיחו עדיין, אמנם שניהם מוודים בדעניין קציעה ידועה. ולמעשה המג"א בא לפסוק דלא כהחב"ר, ואין צריך לומר סיכום הדברים והוא כנדון והובא שם ברמ"ז ע"ב שיתפרש עמו.

ג. בלומר שלא כדברי הגה"מ, שהרי הוסיף לשונות שלא כתב הגה"מ, "בזמן הזה" וכן "אטו בכל פעם יקצוץ עמו" וכן השמיט מדבריו "עורות לעבדו" ואף מה שסיים דבריו "עבי" בשם הגה"מ, וכוונתו, בדוודאי באופן שאין מחיר כלל לחתוקן הנחל"ל, ויחנך שיקבל כפועל בטל וא שיקבל שכן נאה, לכו"ע חשיב כלא קצץ ואסור (לרמ"א רק בע"ש והמחבר הכל אופין), והנחל שהמנהג הנפוץ הוא לתת שכן נראה לעבודה הז, אבל אין קיצבה ידועה, ככלים לכוס, לדגה"מ. אין חשש שהעכו"ם יעשה בשביל הישראל, אלא וודאי עושה לפניו ומאידך דעת הרמב"ם אף הוא יש חשש גמ' למעשה הבה"ל (סימן ר"ב ס' ד"ה אם קצץ), בעניין המחלוקת דעתו נוטה, דהמג"א לא לחלוק ע"ד הגה"מ אך במה נחלקו, **מסתפק** או כדרך ב' (ורק שלדבריו נראה שנטה המג"א לדעת המחבר ולפי ה"ל המג"א דעת הגה"מ). או כאופן ג', ושנאר ב"ע, וודאי הצ"ע אף ע"י קאי שאפשר שלא לפסוק כהנה"מ) ונפק"מ בין שני הדרכים ה"ל כאילו כשלא סיפק בהם, האם יש להחמיר, מהיה (אולי קצבה בעניין ורק הדין דע היכן בקצילה. [ולנע"ז] אף כדברי הבה"ל באופן א' וס"ס יקור חסר מהמחמיר, שהיה המג"א אף הוכיח בדבריו כל עניין אמירה בהם, ובכלל שה"י מלשון נראה שאל לומר כדברי הגה"מ אף שאל לחלוק עליו.]

עולה לדינא:

א. כשלא בא בדברים, ואין מחיר לחיקון כלל, אף כשרובא דעלמא משלמים עבור זה: באם יש שהות ביום לסיים המלאכה, למחבר (ר"ב ס"ב) יש לאסור, ולדעת הרמ"א (סימן ר"ב ס"ב) יש להתיר וכדין כביסה (ולא כדין אגרות). ובאין שהות ביום ובאופן הנ"ל, יש לאסור לכל"ע. ב. כשיש מחיר קצוב אך לא סכים עמו: יש להתיר לכ"ע, ואין צריך לומר בפה דהוי כאלו אמר לו שיתן לו כראוי (ביב"ע י"א שהתקפ). ג. כשהעובד אינו קצוב, אבל רובא דעלמא משלמים שרם מסויים על מעשה זה: להשניב"ב פסק יש להחמיר, (ולא כהח"א אדם (שכ"ל י"ד ג') מ"מזנה"ש שהתירו).

שרייתו זהו כיבוסו בנטילת ידיים על בד לבן

ששמתח 'שבת שבע ברכות' התקיימה באולם 'אירועים יוקרת', שם עמדת נטילת הידיים איננה ככל הכיורים, אלא שיש חביות עץ גדולות עם דד למטה, וממלאים דלי מים ושופכים לתוך כד גדול המונח למטה דרך בד לבן הכרוך על פיהו. והשאלה היא האם אין בכך חשש כיבוס בשפית המים על הבד הלבן [וגם האם אין חשש שמא יסחוט המים מן הבד].

תשובה: יש להקדים את הכלל הידוע בהלכות שבת בדיני ליבון, שבבגדים אומרים 'שריייתו זהו כיבוס', כלומר עצם שריית הבגד במים אסור משום כיבוס וחייב משום מלאכת ליבון.

ולמרות שאצלנו מדובר בבגד נקי לגמרי ללא כל כלכלון וטינוף, אכן נחלקו הראשונים וזבחה אם אוסרים משום "שייטות" זהו כיסודות בבגד נקי ואינו מתכוון לכיבוש, ושתי הלהקות מובאים ברמ"א (סי' ש"ט), ואף שדעת רוב ראשונים להיתר, כ"מ הלהקה נקטתן להחרימם משום חומרת אורח (משנ"ב ושו"ת סי' ש"ט), אם לא בשעת הדחק שמשיש עוד צירוף קולא (כגון אינו מתכוון לכל לכיבוש והמים מדיינים) מכובאר במשנ"ב (סי' ש"ט סק"ט) ושו"ע (סי' ש"ט, כג. וסימן ש"ד) לגבי שתיית מים רעים, ובבאר הלהקה (סי' ש"ט סק"ט) לגבי גירור מים שנשפך על פני השלחן. (סי' ש"ט).

והנה יש עוד היתר המובא בראשונים בדן 'שריייתו זהו כיבוש' הנקרא 'דרך כלכות',¹ שהדיינו שאינו מנקה הבגד במים שנותן עליו אלא אדרבה מלכלכו, וכגון יניגוב ידיים או גזרופו לאחר רחיצה, ומבוסס על ההיתר שהתיר רבינו חם לנשים שנתלכלכו בגדיהם במי גזרלים של תימור ורצו להתפלל בגנותו, שיטלו ידיים ויניגבו בבגדיהם לטהר המי גזרלים שעליהם.² (סימן פכ.)

אך אצלנו אין להתיר מטעם זה, כי מבואר ברמ"א שם שלא התירו 'דרך לכלוך' רק לנגב ידיים בבגד אחר רחיצה אבל לא לטויל ידיים עליו כדי שישפך המים על הבגד (ולא כיש מתירים גם בזה המבואר בב"י), והטעם מבואר במשנ"ב (סקנ"ב). כי אין המי שיופס מלכלוך ובראיתם כולם.

והנהגה הביאור הלכה (ש"ב ד"ה דלא) דן לגבי הווינדלע'ן [מספחת ששמים תחת התינוק
והנהגה] ומתיר על שיש להשיב ציפופים: אהבד נקי, אהבד אפסד אדני ד'ר' לכוין.
ג, מלאכה שאינה עריכה לגופה לצורך חולת שאין סכנה, והנה אצלנו שיש הציורף הצירוף
הראשון, אך כבר נתבאר שאין לסמוך על זה לבד. הציורף השני יתכן שיש לומר גם
אצלנו, אולם הציורף השלישי בוודאי שאין אצלנו. היוצא מכל זה שאין להביא היתר
מאצלנו לנידון דידן.

אך למעשה יש להתיר בנידון דידן לכתחילה מטעם המבואר בד"ק 'משמרת' המבואר בשו"ע (סימן ש"א) שחומר לסגן מים בשמירת (בגד ארוג העשוי כנפת), חששו שמא ימשיך זהו כיסוסו לכ"ע, כי במחשבה שהיה עשוייה לכל הישן וישן לליבונו לכלל לא חשבו לביסוס כלל. ומבואר בתוספות שבת (סק"ט): מובא בב"ה"ל שם, ודלא נמא"ל ודו"ע"ה הרב (שם סי"א), וכן מבאר השו"ע הרב (סי' שכ' כד) לגבי פקיקת הנוערות סביב הברזא בחובית. וביתר הרחבה נתבאר בקונטרס אחרון (סי' ש"ב סק"א) כי ליבון כזה שש"מ מנקה כלכל, כלכל, מהמת חזרה אל חשבו כלכל, כי איסור הכסוס הוא משום חזותא וחזותא אלא מילתא היא אלא אם כן דרך העולם להחשיב חזותא זו (כ' עירוק חזותא היא למראה עיני הבריות ואם אין מבט' אל מראהו מתמם נרמיתו אין כאן חזותא ולא עשה ולא כלום) עיי"ש. וא"כ גם אצטלו אין חשש לכ"ע משום 'שרייתו זהו כיסוס', כי הברז הזה עשוי לכל ואינו חושש שכל לליבונו ואינו חשבו כלכל מאומה ומנצא של עשה כלל.

ובנוסף הרי בעניננו אין הבד המתכנס שייך אל הנוטל ידיו אלא שייך לבעל המקום, ואז"ה ה' פסיק רישיה דלא ניהא ליה' ומלאכה שא"צ לגופה, כמו שאמרו בגמ' (שבת קג.) דקעביד בארעא דחבריה (עי' תהלה לדוד סוס"י שב).

ולבגי החשש שמה יסחוט, שאסור חז"ל להרטיב בגד עם הרבה מים (גם כשאינן חשש מוסם ויחייגו זהו יריסור). משום גזירה מהו יסחוט (רמ"א סי' ע"ט) ואפי' לטלטלו אסור (רמ"א סי' ע"ט). אצלנו בורר אינן חשש גזירה, זה כזה הנה דינו כגד כשהוא מרטיב על מים, כלומר גם בימות החול אינן חשש גזירה ואם יבדו חשבו שישפיעו על רטיבותו, בזה לא חזרו (רמ"א שם, סי' סק"ט). ומכלי שכן כאן שהבדו שפיעו לכן להרטיבו בודאי אין חשש שיהיו לטמא (מבואר בדין משורת הדין).

העולה לדינא:

א. עצם השריית בגד במים אסורה משום ליבון וחייב משום מלאכת ליבון. ב. בגד נקי לגמרי אך שאינו מתכוון לליבון נחלקו הראשונים אם אסור משום 'שרייתו' והו' כליסוף, ולאכלה נקטנין להחמיר משום חומרת אינור תורה, ורק בשעת הדחק כשיש עוד צירופי קולא הדבר מותר. ג. ההיתר אכתובו הראשונים שב'דרך לכול' מותר, הוא רק בניגוב ידיים בבגד אחר רחיצה, ולא לטויל ידיים על גבי הבגד משום שאין מי השופכים מלוכלכים וראויים לכבס בהם. ד. יש להתייר בדרך נטילה רק אם מתקיימים שלושה צירופים: הבגד נקי. 'דרך לכול'. מלאכה שאינה צריכה לגופו לצורך וילה שאין בו סכנה. ה. למעשה בנידון דידן הבגד מותר משום שהבד מיעד לכך, ואינו חושש כלל לליבון ואינו חשוב אצלו מאומה ונמצא שלא עשה כלום. בנוסף לכך שאין הבד שייך לנוטל דיו אלא לבעלי המקום, והרי זה 'פסיק רישא דלא ניהא ליה' ומלאכה שאינה צריכה לגופו, ועל כן ה ד ר מותר ליה פספוס.

קול נשמע בשערי ציון
המצוינים בהלכה בשבוע
העבר בהיכל הכולל להוראה
ודיינות 'באר ישראל',
כאשר הופיע בהדרו
הגאון הגדול רבי מאיר
סירוטה שליט"א לבחון את
אברכי הכולל ולעמוד על
ידיעותיהם ולהשתעשע
עימם במילי דאורייתא, ומה
גדלה התפעלותו מהיקף
ידיעותיהם ומרמת ההבנה
כאשר הדברים נהירים להם
כשמלה מעומקא דשמעתא
עד אסוקי אליבא דהלכתא,
לדמות מילתא למילתא
בסברה ישרה ובהיגיון צרוף,
ותיכף לתלמידי חכמים
ברכה, האציל הגר"מ את
איחוליו על האברכים
המופלגים שימשיכו לעשות
חיל בלימודם ויזכו להורות
הוראה בישראל אמן.